

FILOSOFIAN PROBLEEMI

Cicero kirjoitti Ateenaan filosofista oppia hakemaan lähteneelle, mutta näiden opintojensa suhteen kuitenkin isälleen pettymystä tuottaneelle Marcus -pojalleen kolmeosaisen filosofisen dissertaation *Velvollisuuksista* (*De Officiis*). Ciceron mukaan jo ylipäänsä filosofin arvonimellä kutsumisen edellytykseksi tuli katsoa, että ajattelija itse asetti puolustettavakseen joitakin yleisiä ja hyvänä pitämiään moraalisia preferenssejä tai normeja. Kirjassa esittelemiensä velvollisuuskäsitystensä ohella esiintyen myös itse "filosofinvaipassa", Cicero toivoi poikansa ottavan huomioon hänelle keskeisen retorisen ihanteen lisäksi myös filosofisen sivistyksen sekä mainittuihin elimellisesti liittyvän, Ciceron ajattelussa inhimillisestä lempeydestä kohti sivistynyttä avarakatseisuutta laajentuvan, humanitas hyve-käsitteen merkityksen myös oman henkisen elämänsä rakennusaineiksina. Latinankielisen proosan kirkkaimpana tyylitaiturina ja filosofiassaan stooalais-perustaisena eklektikkona tunnettu Cicero ei teoksessaan karta muiden ajattelijoiden muotoilemien oivaltavien ajatuskehittelyjen esittelyä sellaisenaan kuten seuraava lainauskin *Velvollisuuksista* osoittaa:

"Plenus est sextus liber de officiis Hecatonis talium quaestionum: sitne boni viri in maxima caritate annonae familiam non alere. In utramque partem disputat, sed tamen ad extremum utilitate, ut putat, officium dirigit magis quam humanitate. Quaerit, si in mari iactura facienda sit, equine pretiosi potius iacturam faciat an servuli vilis. Hic alio res familias, alio ducit humanitas."

"Hekatonin velvollisuuksia käsittelevän teoksen kuudes kirja on täynnään tämäntapaisia kysymyksiä: "Jos viljan hinta on ylettömän korkea, voiko kunnan mies jättää orjansa ruokkimatta?" Hän pohtii kysymystä puoleen ja toiseen, mutta päättyy lopuksi johtamaan velvollisuuden enemmän hyödyn kuin – sen mukaan kuin hän sen käsittää – kuin inhimillisyyden pohjalta. Sitten hän tiedustelee: jos merellä on heitettävä osa lastista yli laidan, tulisiko ennemmin heittää laivasta kallis hevonen vai arvoton orja? Tässä tapauksessa omaisuuden ajatteleminen johtaa toiseen, inhimillisyyden suuntaan."

Esitellessään valittuja lainauksia filosofi Hekatonin *Velvollisuuksista*-kirjassaan hahmottelemista moraalisisista ongelmatilanteista Cicero koskettaa erästä philosophia perenniksen, jokaiselle sukupolvelle aina uudelleen ratkaistavaksi asetuvaa ongelmaa: kysymystä arvoista. Tämä jo antiikin ihmiselle (jopa primääriseen) akuutti kysymys näyttää lähes kaksituhatta vuotta myöhemminkin aivan erityisesti askaruttaneen esimerkiksi erästä vuosisatamme alkupuoliskolla vaikuttanutta filosofi J.E. Salomaata, joka kiteyttää arvo-ongelman ytimen *Filosofian probleemeja* kirjassaan seuraavasti: "Mutta sittenkään ihmiselle kulttuuriolentona ei ole tärkeintä tietää, onko luonnonkaikkeus 3-, 4- vai 5-ulotteinen, onko se äärellinen vai ääretön, mikä on atomien rakenne yms. (...) syvimmältä meitä koskettavat kuitenkin ne ratkaisut, jotka annamme arvojen maailmaa koskeviin kysymyksiin. Onko esim. olemassa moraalinen maailmanjärjestys, jonka loukkaaminen johtaa kohtalokkasiin seuraamuksiin ja jonka seuraaminen edistää moraalisen arvon toteutumista? Onko kauneus jokin puoli kaikkeutta, vai onko se vain meidän arvostuksemme tuote? Onko uskonnollisella kokemuksellamme jokin perusta kaikkeudessaamme vai onko se pelkkää tyhjyyttä? Sanalla sanoen, onko mitään varmuutta siitä, että arvot, joita pidämme korkeimpina, ovat todellisia arvoja, vai ovatko ne esim. fiktioita."

Lähteet: Cicero: *De Officiis*, liber III (suom. Marja-Leena Itkonen-Kaila)
J.E. Salomaa: *Filosofian probleemeja*

Mikko Leinonen